

С т а н о в и щ е

за изследването *“Иронията в художествения повествователен текст”*,
дисертация за присъждане на образователната и научна степен “доктор по
филология”,

с автор **ас. Весела Стефанова Шушлина**,
редовна докторантка по професионално направление 2.1- Филология
„Български език /Стилистика/”,

от доц. дфн **Вера Тервел Маровска**,
член на научното жури,
утвърдено от Ректора на СУ “Св. Климент Охридски”
със заповед № РД 38-322/23.05.2013г. и видоизменяща заповед № РД 38-
360/05.06.2013г.

Весела Стефанова Шушлина е родена на 26. 02. 1976 г. Завършва средното си образование през 2004 г. в София, придобивайки професионалната квалификация “Организатор на фирмен мениджмънт”. Става магистър по Българска филология през 2009 г. във Факултета по славянски филологии на СУ “Св. Климент Охридски” с придобита квалификация вкл. и за филолог и учител по български език и литература.

Притежава следдипломни квалификации от Факултета по славянски филологии на Софийския университет по научните проблематики: *Вербални комуникативни стратегии, Семиотика, Практически умения и похвати за провеждане на научно изследване, Контекстуални прочити, Интерактивни методи на обучение, Базови и специфични компютърни умения*.

Известно време е била учител по български език и литература; от 2006 – 2011 г. е хоноруван преподавател в Катедрата по български език, а от 2011 г. е редовен асистент в катедра “Български език като чужд” на Факултета по славянски филологии в Софийския университет.

Неслучайно обръщам внимание на квалификацията на Весела Ст. Шушлина, за да изтъкна още в началото на отзива си, че тя притежава необходимата научна основа и всички специализирани познания за осъществяването на дисертационния си труд. Тази й компетентност подсигурава до голяма степен резултатността на изследването, с което се е заела. Обект на проучването ѝ са текстове от българската художествена проза и от Българския национален референтен корпус. Емпиричният материал не е ограничен от литературна школа или формално-експресивно направление, нито пък е в рамките на нечие индивидуално художествено творчество (автореферат, с. 5). Този факт е важен, тъй като следваните от авторката в изложението ѝ тематични кръгове – особено формално-езиковите и експресивно-метафоричните от тях – биха били много продуктивни, ако това беше така. Руслото на осъщественото проучване обаче би могло да се оптимизира, ако бе концентрирано около механизмите за създаване на ироничния ефект. С това е свързана нашата по-съществена забележка за него, но ще я развием малко по-нататък, за да се добие първоначално представа за дисертацията като цяло.

Дисертационният труд се състои от три основни глави; увод; заключение; приложение, съдържащо 243 текста от 17 автори (почти една четвърт от цялостния труд – с. 98 - 143); библиография и списък на ексцерпирани източници или общо 149 стандартни страници (32 реда, 65 знака на ред, разм. 12).

Първата глава излага теоретичната база на избраната проблематика (с. 10 – 58) и съдържа три раздела: “От *eironeia* до ирония” или преглед на схващанията за същността на явлението ирония; иронията в съпоставка с понятието *смешно* и типологическите разновидности на иронията. Съдържанието на тази първа част на дисертацията е традиционно и неоспоримо; то е задължителен компонент във всяко научно изследване и естествено не е пренебрегнато и от В. Шушлина. Вижданията на реторици и философи са твърде разнородни и в тях се акцентират различни аспекти на явлението ирония и сродни нему понятия, но те все отвеждат, по-ясно или по-опосредствано, към идеята за несъответствието, разминаванията, контрастността между съпоставяните феномени. Авторката например цитира Квинтилиан, според когото иронията става очевидна за разсъдъка чрез изказа, чрез характера на говорещия или чрез природата на предмета, за който се говори. И обобщава: “Защото, ако което и да било от тези три неща е **в разрез** с думите, веднага става ясно, че намерението на говорещия е **различно** от онова, което в действителност казва” (с. 13), а също по-нататък: “Иронията се свързва с изказване, **противоположно по смисъл** на изразяваната идея” (с. 14), от което пък трябва да се породи нова – очевидно вече оценъчна идея. А ето и трактовката на Класицизма: състояние на нещата или събитията, **обратно** на онова, което е било или би могло да се очаква; **противоречив** изход на събитията, сякаш като насмешка над уместността на нещата (свързано по-скоро с трагическата интерпретация и понятието “ирония на съдбата” (с. 14). За романтиците иронията е обвързана с това, че “творецът **подлага на съмнение** не толкова реалните предмети и явления, но и субективните си съждения за тях” (там) и още: “Като светогледен принцип иронията предопределя в творчеството на романтиците и композиционно-художествената **игра на противоположностите**: реално и фантастично, възвишено и прозаично, разумно и алогично. Това **смесване на противоположности** ...” (с.15). Показателно е и заключението на В. Шушлина, че за да се обясни същността на иронията, е важно да се обърне внимание и на знаковата ѝ природа и парадоксалността, “тъй като чрез иронията се изтъкват **противоречията и противоположностите** в различните системи за съдържателно разшифроване на един или друг знак”. Тази именно концепция за разминаването, противоположността, контрастността между различните страни на нещата се долавя и в по-задълбочените и аналитични интерпретации на логици, семиотици и философи в ново време и е похвално, че дисертантката ги е представила в работата си.

Но същността на тези дефиниции, инвариантната мисъл в тях би следвало да бъде по-ярко открояна от нея и да зададе последващата композиция на дисертацията. Защото механизмите за създаване на ироничното, на което е посветена втората глава, са всъщност възможните несъответствия в света и човешките ценностни критерии, от една страна, и говоренето за тях, от друга. В смисъл, подразделите на тази същностна част от изложението би следвало да съдържат възможностите за несъответствия или противоположности (напр. между реалната морално-етична оценка на едно явление и съответстващото му слово; между ценността и назоваващата я с пренебрежителност дума; между високия социален статут на говорещия и ниската социалнооценъчна стойност на съдържанието на речта му, между високата субективна самооценка и реалната стойност на обекта на речта и т. н. Кой от цялото това и множество почти неизброими възможности за откриване на противоречия и несъответности са намерили реализация в изследваната българската проза? Това е и основната ми критическа

забележка към оценяваната дисертация. На базата на всичко казано вече, би следвало да се пристъпи към изследване на ироническото вербализиране и неговата чисто езиковоструктурна реализация – т. е. това, което авторката е направила в раздела “Вербалната ирония като стилистична фигура”(от с. 37 нататък). Струва ми се, че оцененото от В. Шушлина като “Механизми за създаване на ироничен смисъл ...” (т. е. раздел 2.2.), е по-скоро **начини, средства за създаване на ироничен смисъл**. Т. е. “механизмът” е несъответствието между думи и дела, или между самооценка и социална оценка на субекта (и много други, разбира се), а средствата за реализиране на това несъответствие са метафорите (оксиморони, каламбури, перифрази); словообразователните структури от типа на прилагателни, образувани от съществителни собствени; транспозиция на видове изречения и т. н. (тук изложението е далеч от изчерпателност). Неправилно би било изредените явления да бъдат представяни като равноредни, както е направено в работата.

Смятам обаче, че в цялост осъщественото от В. Шушлина проучване е стойностно и с перспектива за доусъвършенстване, основната част от него е реализирана съвестно и с езиков усет и всичко това е добра основа за композиционно-аналитичното му прецизиране. По темата на работата са реализирани 5 публикации. Авторефератът отразява адекватно съдържанието на осъщественото изследване, приемлива е и справката за неговите приноси. Следователно, дисертацията притежава необходимите за защитата си достойнства и затова може да бъде положително оценена, а на авторката ѝ, Весела Стефанова Шушлина, да бъде присъдена образователната и научна степен доктор по филология.

.....
(доц. д.ф.н. Вера Маровска)